

Španski socialisti spet bojkotirali volitve

Nemški znanstvenik pripravi razbitje atoma

Madrid, 23. febr. — Socialistična stranka je včeraj na svojem zasedanju zaključila, da bojkotira parlamentarne volitve, ki jih napoveduje nova reakcionarna španska vlada, katero vodi admiral Aznar. Novi parlament, kakor napoveduje vlada, bo obseval ustavodajna skupščina, ki bo imela v sebi 100 članov, ki jih bodo izbrali španski volivci. Socialisti so sklenili, da bodo bojkotirali volitve, kar pomeni, da bodo razpisane, ne pa volitve parlamenta.

Skupščina socialistične stranke znana se bo po njem razvalila tudi na delavsko zvezo, federacijo strokovnih unijs, ki šteje 600 članov in katere je pod vodstvom. Stranka je tudi zaključila, da v volitvenem bojkotu in drugih dejavnostih sodelovala z republikanec revolucionarnim odborom, predstavlja razne republikanske struje in elemente, tako bo republikanska fronta enotna v boju z monarhističnimi strankami.

Skupščina sodelovanja z republikanskimi elementi je izšla iz med socialističnimi voditelji pred članov osrednjega odbora stranke je odstopil v znak protesta. Med temi je tudi profesor Julian Besteiro, ki je bil predsednik odbora. Stališče voditeljev je, da mora biti stranka previdna in ne sme imeti nobenih paktov z buržoaznimi puškimi elementi, ki so sicer proti monarhiji, toda niso za soodloženje in demokratično politiko. Kljub nasprotovanju republikanec tudi voditeljev se je socialistična stranka v Španiji zdela za skupno akcijo z vsemi republikanskimi skupinami.

Ta korak socialistov je osupnil Aznarjevo vlado, ki je upala, da bo razcep revolucionarnega gibanja z odcepitvijo socialistične stranke in njenih 300.000 organiziranih delavcev od čistih republikanskih elementov, ki se seljajo na nezadovoljno buržoazijo in puntarsko vojsko. Vlada se najbolj boji socialistične delavske unijs, ki lahko s svojim silnim orožjem generalne stiske zelo veliko pomagajo republikancem. Socialistična stranka razprša tudi o generalnem štrajku in protestu proti nadaljevanju buržoaznega režima, toda v tem ni o tem ne poročala. Ako odbor odloči za ta korak, ostane datum pričetka generalne stiske v tajnosti.

Osrednji odbor stranke je sklenil izdati sledečo izjavo: "Španska politična situacija v Španiji je ostala pri starem. Še pravi, da se nadaljuje kriza. Kralj je ponovno povelj vladno staremu političnemu sistemu, čigar predstavniki se niso porok, da ta sistem ne more rešiti nobenega državnega problema. Stranka in delavci niso v njeni moči za dosego nobene politične države. V ta namen sta stopili v zvezo z republikanskim revolucionarnim odborom."

Republikanski revolucionarni odbor, okrajšan vlad koraka socialistov, se je danes sešel, da razprši načrt za nadaljnjo akcijo bojkotirati socialistične stranke in voditeljev v zaporu, ki so se navdušeno pozdravili.

Zaposlenost v Marylandu
Baltimore, Md. — Brezposelnost v industrijah te države se zmanjšala za 4,2% v preteklih sedmih tednih in medse so bile zmanjšane za 5,4%, kot poročajo K. H. Inley, državni komisar delavske statistike.

V ANGLEŠKI DELAVSKI STRANKI PRETI RAZKOL

Milica poslana proti stavkarjem

London, 23. febr. — Sir Oswald Mosley, znani plemič in vodja levičarskega krila delavske stranke, napoveduje — kakor da nes poročajo — izstopiti iz delavske stranke in začeti s kampanjo za organiziranje lastne delavske stranke. V ta namen ima manifest v par dneh. Mosley pričakuje, da vsi levičarski socialisti zapustijo stranko z njim vred in da pridobi na svojo stran večjo skupino radikalnih laboristov v parlamentu.

Mosley se je spri z delavsko stranko, oziroma z MacDonald in ostalimi konservativnimi voditelji, ki imajo vlado v rokah, pred več meseci, ko je stranka zavrgla njegove radikalne načrte za pobujanje brezposelnosti in regulacijo industrij. Mosley zahteva, da vlada razglasi izjemno stanje za Anglijo in uvede diktaturo, katero naj izvršuje pet moč.

Administracija nasprotuje Wagnerjevi predlogi

Hoover je priključil tajnika zveznega delavskega departamenta, da je nastopil proti unijskim voditeljem

Washington, D. C. — (FP) — Nova intriga Hooverjeve administracije so dobile podpornika v osebi delavskega tajnika W. N. Doak, a čigar pomočjo skuša predsednik preprečiti sprejetje Wagnerjeve predloge glede ustanovitve federalnih in državnih posredovalnic za delo, ki naj bi odpravile privatne posredovalnice, o katerih je dokazano, da izkoriščajo brezposelne delavce, ki iščejo delo.

Stališče, ki ga je zavzel Doak v tej zadevi, je izrazil ostro kritiko v unijskih krogih. A. F. Whitney, predsednik bratovščine železniških spremnikov, in William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, sta prišla radi te zadeve v navzkrižje z delavskim tajnikom in sta javno protestirala. Protest je učinkoval in Doak je potem sklical konferenco in povabil voditelje delavskih unijs. Na konferenci je Doak dejal, da ni upanja, da bi bila Wagnerjeva predloga sprejeta, zato je on sestavil novo, o kateri upa, da ji administracija ne bo nasprotovale. Doakova izjava je bila vsekakor čudna, kajti Wagnerjeva predloga je bila sprejeta v senatu z veliko večino in justični komitej v nižji zbornici jo je priporočil v sprejetje v problem decembra. Unijski voditelji so zahtevali, da Doak pozove senatorja Wagnerja na konferenco, da pove svoje mnenje. Temu pa se je Doak upiral, končno pa se je podal.

Ko je Wagner došel, je analiziral Doakovo predlogo in pojasnil, da ne pomeni nič drugega kot ponovno tolmačenje območja zveznega delavskega departamenta z ozirom na poslovanje posredovalnic za delo. Wagner je insistiral, da je to nov način obstrukcije, ki jo je podvela administracija z Doakovo pomočjo, da prepreči sprejetje njegove (Wagnerjeve) predloge. Ker se ni hotela nobena stranka umakniti in je bil kompromis nemogoč, se je konferenca razšla in unijski voditelji so razočarani odšli iz konferenčne dvorane.

Whitney, Green in drugi voditelji delavskih organizacij so odprto izrazili svojo nezadovoljnost radi taktike delavskega tajnika, ki usmerja svojo politiko po željah administracije. Izjava

Milica poslana proti stavkarjem

Delavska federacija protestira radi namilne akcije

Bethayres, Pa. — (FP) — Ko so delavci pri Bethayres Knitting Co. zastavkali, je upravitelj tovarne hitro poslal okrajnega šerifa, naj pošlje policijo in milicijske, če da se je bati izsredov.

Serif je takoj ustregel želji in odredil močno četo milice iz vojaških barak pri Readingu, da je odšla nad stavkarje. Milicijski so bili oboroženi s puškami, revolverji in s bombami za soljenje.

Uradniki Ameriške federacije nogavičarskih delavcev so takoj obvestili o tem glavni stan delavske federacije in apelirali, naj federacija protestira pri guvernerju Pinchotu, ker je šerif poslal milicijske nad stavkarje, da se ti zadržali mirno in se izogibali provokacijam, ki bi lahko dovele do izsredov.

Sledila je konferenca izvršnega odbora državnih delavske federacije, katere se je udeležil tudi Allan G. Harper, zastopnik podružnice Unijs za ameriške civilne svobodščine. Ti so sestavili predlogo, ki prepoveduje vmešavanje državnih policije v aktivnosti stavkarjev, izvenem v izrednem rešenem slučaju, ako situacija ogroža življenje in imetje državljanov, toda tudi v takem slučaju more odrediti milico guverner in ne šerif.

Major Lynn Adams, načelnik državne policije, je v intervju izjavil, da bo poslal policijo v vsako stavkarsko okrožje, ako bodo to zahtevalo okrajne oblasti. Ta izjava pokazuje, da je predloga za enotno oblasti šerifov potrebna in uradniki delavske federacije se nadejajo, da bo sprejeta.

Premijer Bennett v zagoni
Calgary, Kanada. — Premijer Bennett ni hotel dati farmerjem garancije glede vladnega stabiliziranja cen pšenici, "ker bi to pomenilo vladni paternalizem. Farmerji pa so ga opomnili, da je uvedel vladni paternalizem za tovarnarje z visoko carino, ki je popolnoma zaprta vose nekaterih produktov iz tuzemstva. Vladnemu paternalizmu se je treba zadržati, da je 350 vodilnih kanadskih korporacij izplačalo svojimi delničarjem v problem letu večje dividende kot l. 1929. Bennett je bil v vladi komaj dva meseca in že je zvišal carino za dva centa na galono goriva in tako pomagal Imperial Oil Ltd., katere direktor je bil, predno je postal premijer, do večjih prihodov. Paternalizem bi bil, če bi vlada ščitila farmerje, toda ako ščiti privatne bogate korporacije, tedaj to ni več paternalizem.

Izgredi v Franciji in na Poljskem
Pariz, 23. febr. — Včeraj so se spopadli komunisti in socialisti na ulicah v Marseillesu. Padlo je več strelav in revolverjev in dva delavca sta bila ranjena. Špand je prišel, ko so socialisti imeli shod, ki so ga komunisti hoteli razbiti.

Varšava, 23. febr. — Trije komunisti so bili ranjeni in 33 aretiranih pri sinočnjih demonstracijah pred ječo v Varšavi. Policija je napadla demonstrante in streljala na nje.

RUDARJI ZAHTEVAJO SKLICANJE KONVENCIJE

Križa je občutna in rudarji žele, da se delo porazdeli med brezposelne

Scranton, Pa. — (FP) — Zahteva rudarjev prvem distriktu na polju antracita, da se skliče izredna konvencija na 9. marca, katere naj bi razpravljala o problemu brezposelnosti, postaja čedalje glasnejša.

Zborovanje rudarskega odbora za približno Glen Alden Co. se je spremenilo v javni shod, ko so zastopniki krajevne rudarske organizacije prišli v dvorano. Rezultat shoda je bila izvolitev komiteja, kateremu je bila poverjena naloga, da vodi kampanjo med rudarji za sklicanje izredne konvencije.

Predsednik prvega rudarskega distrikta John J. Boylan je posvaril rudarje, da je sklicanje izredne konvencije svobodno z visokimi stroški in da se bo itak vrnila redna konvencija v mesecu juliju. Brezposelnost je tako velika, da se je bati, da bodo rudarji forsirali stavke, da se delo porazdeli med večje število rudarjev, čeprav jih uradniki svarijo, da bi to pomenilo kršenje pogodbe, ki je bila sklenjena med unijs in delodajalci.

Osemurnik za delavke v Illinoisu

Zaderna predloga pred državno zakonodajno

Springfield, Ill. — (FP) — Predloga, ki predvideva osemurnik za industrijske delavke, je bila predložena v spodnji zbornici državne zakonodaje. Predložil jo je Michael Igoe, demokrat in voditelj svoje stranke v zbornici. Država Illinois dovoljuje sedaj deseturnik, toda v številnih slučajih delodajalci silijo delavke, da morajo delati dvanajet in celo več ur na dan.

Nova predloga določa osemurnik in šest dni v tednu. Ako ženska dela manj kot šest dni v tednu, je dovoljen deseturnik, toda v nobenem slučaju ne sme delovni čas presegati 48 ur v tednu. Slične predloge so bile predložene že večkrat, toda reakcionarni v službi privatnih interesov se je vselej posrečilo, da so jih porazili pri glasovanju. Delavske unijs in razni ženski klubi, ki sponzorirajo predlogo, se nadejajo, da bo sprejeta.

Redukcija meseč
Marion, N. C. — East Marion Mfg. Co. je pričela zniževati mesečne plače za 20% zaradi padca delovne ure. S to taktiko je prenehala po končani stavki l. 1929, toda sedaj jo je spet obnovila. Nekaterim delavcem so bile mesečne plače znižane za 20%, tako da sedaj prejema povprečno \$5.60 na teden.

Delavci, ki popravljajo stavbe in so bili najhujše plačani, zaslužijo sedaj \$11.24 na teden; prej so zaslužili \$10.70. Predsednik Baldwin je izjavil, da ne more konkurirati z drugimi tovarnami, če ne zviša delovnika na dvanajst ur.

Beda med tekstilci v Danvillu

Krajevna unijs apelira na delavske organizacije za pomoč

Washington, D. C. — (FP) — Potreba za nadaljnje prispevke od delavskih unijs za več kot trideset tekstilcev v Danvillu, ki ne morejo dobiti dela, čeprav so odpoklicali stavko 29. januarja, je velika in nujna.

Tako se glas odgovor unijskih voditeljev in uradnic Narodne ženske strokovne lige na vprašanje iz Chicago, Philadelphije in drugih mest, ki se zanimajo za sedanjih položaj tekstilcev in njihovih družin v Danvillu. Zenska strokovna liga in tekstilna unijs v Danvillu so poslale apel na delavske organizacije za nadaljnjo pomoč.

Tekstilna družba je v prvih treh tednih v februarju upoabila le okrog petsto bivših stavkarjev, ostalih 8.500 je pa še vedno brez dela. Predsednik družbe Fitzgerald je podal razne izjave glede ponovne upositve tekstilcev. Kot glavni vzrok navaja pomanjkanje naročil. Danvillsko časopisje estimira, da dela v tovarni dvatiso delavcev, kar pomeni, da je kompanija pridržala na delu 1.500 stavkarskazov.

Krajevna organizacija Rdečega križa je po daljšem posvetovanju obljubila, da bo pomagala družinam tekstilcev, ki trpe silno pomanjkanje. Poslala je res nekaj šivilj, toda aprico velike potrebe je pomoč malenkostna.

Od Čikaške delavske federacije in drugih delavskih unijs, katerih člani so se prostovoljno asirali, so prišli obljube, da bodo nudile nadaljnjo pomoč, ki bo trajala, dokler se delavci ne vrnejo v tekstilno tovarno. Delavske unijs in Philadelphija so obljubile isto in so se poslale podporo v denarju, živilih in obleki bednim družinam v Danvillu. Ko je bila objavljena vest, da je stavka v Danvillu končana, so mnoge unijs umaknile podporo.

United Textile Workers unijsa se dobro zaveda situacije in stori vse, da ohrani organizacijo delavcev v Danvillu, od katere pričakuje, da bo postala središče gibanja za organiziranje tekstilne industrije v južnih državah. V to svrhu pa je nadaljnja podpora od delavskih unijs neobhodno potrebna.

Boj za minimalno mesdo
Fort Wayne, Ind. — Organizirano delavstvo je dobilo delno zagotovilo, da bo klavzula, ki določa, da morajo podjetniki plačevati minimalno mesdo 50 centov na uro navadnim delavcem pri gradnji vodnih naprav, ki bodo stale tri milijone dolarjev, sprejeta po mestnem odboru za javna dela. Earl White, tajnik tesarske unijs, je prisostvoval zaslišanju glede te zadeve pred mestnim odborom kot zastopnik delavskih unijs. Pogodbe za konstrukcijska dela bodo oddane prihodnji teden.

Baldwin proti gonji na tujerode
New York. — Roger N. Baldwin, direktor Unijs za ameriške civilne svobodščine, je poslal protest newyorskemu policijskemu komisarju in zveznemu delavskemu departamentu, naj ukaže ta podrejenim uradnikom, da prenehajo z nelegalnimi ravnanji na prostoru, kjer se zbirajo tujerodni mornarji in drugi delavci.

Ogrski hoteli ne smejo imeti sobaric
Budapešta, 23. febr. — Ogrska vlada je naznanila lastnikom vseh hotelov na Ogrskem, da od sedaj ne smejo več imeti sobaric, ki so mlajše od 40. leta. Ta dražena odredba je prišla, ko je trajala prejkava doglana, da se v ogrskih hotelih dogajajo velike nemorilnosti.

SENAT ZAHTEVA VSO WICKERSHAMOVO EVIDENCO

Zanimiva izjava prohibicijskega komisarja Woodcocka, ki je bila zamolkana

Washington, D. C. — Zadnjo soboto je senat dobil plemenite podatke Wickershamove komisije, na katerih banja znano famozno poročilo o prohibiciji. Te podatke je senat zahteval a posebnim sklepom, da se prepriča o iskrenosti poročila. Ko pa so privikali v senat tri saboje listin, je pregledovanje odkrilo, da manjkajo podatki iz 16 držav, med katerimi so New York, Illinois, New Jersey in druge industrijske države, ki so znane kot protisluhaške. Senat je takoj sklenil, da mora Wickersham izročiti manjkajoče papirje, sploh vse, kar se nanaša na prohibicijo.

Med podatki, ki jih je komisija shirala, so zanimive stvari. Predvsem je zanimivo pismo prohibicijskega komisarja Woodcocka, ki se glasi, da Volsteadov zakon ne bo nikoli izveden v toliko, da bi bila ustavljena "domača pijača", ki jo ljudje sami delajo in pijejo. Woodcock priporoča komisiji, naj se v bodoče izvajajo le one točke zakona, ki se tičejo prodajanja in razvažanja pijač, dotlej naj se doma narejena pijača ignorira.

Nogavičarska stavka se bliži

Več kot šeststo delavcev na stavki. V mnogih tovarnah je obrat popolnoma ustavljen

Philadelphia, Pa. — Stavka, ki je bila prošli teden napovedana v neunijskih nogavičarskih tovarnah, se hitro širi in uradniki unijs, ki so prevzeli vodstvo, jo smatrajo za najučinkovitejšo poteso proti delodajalcem, ki so z redukcijami m— priklili delavce, da so pustili delo in zastavkali. To je prvi velik korak za organiziranje vse nogavičarske industrije v Philadelphiji.

Unijski uradniki estimirajo, da je več kot šeststo delavcev na stavki. Obrat v tridesetih tovarnah je popolnoma ustavljen in produkcija v ostalih neunijskih podjetjih je paralizirana. Pričuje se, da se bodo stavkarjem v tekočem tednu pridružili tudi ostali delavci, ki so upošeni v neunijskih tovarnah. Nekateri tovarne so same ustavile obrat, da preprečijo stavko.

W. J. McKeown, predsednik nogavičarske unijs, je v stalnih stikih s stavkarji. Zborovanja in shodi, na katerih razni govniki navedujejo stavkarje, naj vztrajajo v boju, so dobro obiskani.

V prvih par dnevih štrajka je bilo aretiranih petnajst piketov na obtožbo kaljenja javnega miru in nesodobnega obnašanja. Sodisce, pred katerim se je vršila obravnava, pa jih je oprostil radi pomanjkanja dokazov. Unijsa izjavlja, da se bo borila proti aretacijam piketov ter vztraja na stališču, da imajo stavkarji pravico do manjšega piketiranja tovarov, kjer so napovedane stavke.

Unijski nogavičarji v Readingu so pod vodstvom organizatorja Alfreda Hoffmana priredili demonstracijo v glavnem delu mesta, ko so bili obveščeni, da je neka privatna posredovalnica pričela nabirati stavkokaze, da jih pošlje v Philadelphijo. Unijsa v Readingu je odredila večje število svojih članov, da stražijo ceste, ki vodijo v Philadelphijo, da tako preprečijo vtiho-tapljanje stavkokazov.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Support Society

Narodnost: na Zvezo drzave (vsega) in Koro- do 50.00 na leto, 25.00 na pol leta, 12.50 na četrt leta; na Chicago in Cleveland 50.00 na leto, 25.00 na pol leta; na Londonu 50.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada 50.00 per year, Chicago and Cleveland 50.00 per year, London 50.00 per year.

One dollar per copy. Backsides are not included.

Advertising rates on agreement. Manuscripts will not be returned.

Naslov na vse, kar ima stik s uredništvom:

PROSVETA

3057-58 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v objavi, na primer (Jan. 21, 1931), poleg vsakega besedila na naslovni strani, da vam je s tem dovoljeno, da ga objavite. Ponovno je dovoljeno, da se vam list ne vrne.

Prisega

Koliko je prisega vredna? Namreč prisega, ki je v navadi pri legalnih postopkih, predvsem pred sodiščem. Ali je prisega zanesljivo sredstvo za izključitev resnice ali je le kamoflaža, prevara?

Prisega je že stara pritlikava tradicionalna in maščevalna justica, ki je še danes v navadi v večini civiliziranih dežel. V Ameriki je prisega napol verskega značaja. Prisegelji pokliče "Boga za pričo", ko se zaveže, da bo govoril resnico. V civilnih odnošajih je tudi navada, da ljudje prisegajo "na svojo čast", kar je malo boljše od oficijelnega prisaganja vsaj po formi, toda v bistvu ni razlike.

Prominentni jurist v New Yorku, ki se bori za reformo ameriške justice piše, da je prisega brez pomena. Gol formalizem, ki je v večini slučajev farsa. Ljudje prisegajo po krivem tako hladnokrvno kakor bi ubili muho. To se lahko opazi med izpraševanjem priče in obtožencev, ki se akusajo z lažjo izjavo iz mreže, toda sodišče malodaj procesira koga radi krive prisage; navadno se to prezre. Čemu torej justica trpi ta anahronizem v svojem ustroju, samo kot ornament iz starih časov? — vprašuje jurist.

Strinjamo se s juristom. Kdor ljubi resnico, jo pove brez vsake prisage, kdor pa hoče lagati, bo lagal tudi pod prisego. Pri sodnih obravnavah, ko gre za prostost ali celo za življenje, kriva prisega ne šteje dosti, če si more obtožene ali njegova priča pomagati z njo.

V starih časih so obtožence in pričo mučili na razne barbarke načine. Verjeli so, da le bojazen pred bolečino in bolečina sama izvele resnico iz človeka. V takih razmerah je marsikdo priznal vsako laž za "resnico", ki so jo zahtevali od njega, samo da je bil rešen muke. Prisega "pred živim Bogom" je rep onih časov, ki se še vlečejo med nami. Prisega te vrste je strašno peklenjskih muk, ki čakajo krivopričnika. Danes je to strašno skrajno smešno.

Justica bi se morala postaviti na bazo razuma in znanstva in se otresti staroveških tradicij in formalizmov, s katerimi se samo smeši. Temeljno načelo moderne justice mora biti, da postopa z zločincem človeško, ne pa da se nad njim maščuje na zločinski način.

Neki profesor s Northwestern univerze v Chicagu pravi, da industrijska in ekonomska kriza vataja in pada z — ženskimi krilom. Kadar gre krilo gor (— se skravlja), je prosperiteta v deželi, kadar pa gre dol, pride kriza.

To najnovejšo filozofijo o morala študirali Hooverja pomočna komisija v Washingtonu. Morda bi se potem kongres zganil in držal žensko krilo visoko gor...

Španski kralj Alfonso, po milosti božji, je spet preстал težko krizo. Zmislil je novo vlado in zadnjo besedo je pridržal sebi. Zadnjo besedo pa bodo imeli španski revolucionarji.

Bivši vojak je vrgel tri klopce v čikaškega župana Big Billa. Vsi tri so šli mimo. Pa pravi, da je bil soldat! Odlikovanja ne bo...

Stara postava, stara tradicija in stara navada je kakor mrtva roka Preteklosti, ki tišči k tlom živo Sedanjost. Človeštvo je ukovano v verige, ki so jih skovali njegovi brutalni predniki. — New Zealand Worker.

Življenje je resnica, ki se razodeva vsakomur, kdor ni slep. Ta glavna resnica je človeku ključ do drugih resnic. Ali že imaš ključ?

Najvišji namen človeka je uživanje življenja. Vrednost napredka, izobrazbe, iznajdb, kulture in višje socialne organizacije se meri po tem kolikor dvignejo in razširijo uživanje življenja. Življenje mora biti bogato in polno užitka za vse ljudi, ne le za parazite in vlada-joče sloje. In vse oblike praznovanja, tiranstva in izkoriščanja morajo biti fundamentalno odpravljene iz razloga, ker varajo človeštvo in mu jemljejo uživanje življenja.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Delo se izboljšalo

Monroe, Mich. — V tukajšnjih papirnicah je pričelo obratovati s polno paro, namreč nekatere so pričele delati šest dni. To traja že par tednov. Prej smo delali tri do štiri dni. To ne pomeni, da bo uspešnih več delavcev, ampak le uspešni bomo delali po dva dni več na teden.

V časopisju je bilo poročano, da bo s prvim marcem zopet pričela obratovati ena tovarna, ki je bila zaprta julija meseca 1930. Vest pa tudi pravi, da ne bodo policajni na delo val, ki so prej delali v dotični tovarni, pač pa le nekateri. S tem menda mislijo povedati, da ne bo noben nov delavec upoštevan.

Torej stara "prosperiteta" se vrača nazaj, a o novi še nič ni slišati. Pokaže se mogoče enkrat v juniju in bo lezla naprej in na zimo bo pa zopet potisnila rep med noge. Z drugimi besedami povedano: to leto ne bo dosti boljše od lanskega, ker je vsake- mu znano, da je poljeva pot počasna. Seveda, dela bo še na vse pretege, ker ljudje drugače ne bodo mogli eksistirati. A bo zopet kontraktno delo in v par letih bodo zopet napolnjena skladišča, ker vsak bo delal za tri, za služi pa ne toliko, da bi lahko šel v Florido na počitnice, ko se kol- lenje v tovarnah zopet ustavi.

Tako je bilo in bo še tudi, dokler bodo delavci cedili aline po torti, katero jim "dušni pastirji" obljubujejo po smrti gori pri Pe- trju. Kadar se delavka masa prebudi iz spanja, bo tudi dobila ti- sto, kar ji spada in bo živela. Resnica je, da kar danes zamu- diš, ne boš mogel nikdar nadome- stiti. Torej če to vržeš proč, kar bi danes lahko imel, boš jako razočaran, ko prideš pred Petra in ko spoznaš, da vlada vsepovsod večna tema in da je bilo vse le bunk, kar so ti kričali v glavo — za dolar. Človek lahko živi tudi od megle, a ne daj kot do smrti.

In tisti, ki znajo povedati to- liko o posmrtnem življenju, ne čakajo na Petra, ampak sedijo pri pogrnjeni mizi še sedaj — na zemlji. — Frank Kroff.

Ameriška jugoslovanska zveza

Aurora, Minn. — Tu in tam se opazi želja naprednih rojakov, da bi radi dobili pravo lico o mine- sotaki Ameriški jugoslovanski zvezi. Kot za marsikatero je bila tudi same zagovornica, ali 8. febr. sem dobil jasno sliko, ko sem se udeležil banketa na Gil- bertu. Slišal sem stoprocentne Amerikance, ki so nas do omen- jenega dne nazivali "sons of Franc Joseph" in ne kot Sloven- ci. Med drugimi je nastopil tudi sodnik Martin Hughes iz Hibbin- ga, ki je povedal marsikaj zani- mivega o nas. On Slovence dobro pozna, ker na njegovem sodišču prisiljeni večina dobivajo drž- javljanstvo. Drugi stoprocentne- ši nas manj poznajo kot on in radi tega smo pri marsikomu še vedno "sons of Franc Joseph".

Ta sodnik je tudi največ vpliv- val name, da sem postan član AJZ v Aurori. Program zveze se ni prealab, ker je povzet po ve- čini iz vseh podpornih organizacij. V pravih je rečeno, da se deluje za tiste kandidate, ki v resnici delujejo za ljudske inte- rese. Ampak papir prenese vse, v resnici je drugače, ker orga- nizacija se sodi po vodstvu. Že ob rojstvu je dobil v nji vpliv klerikalizem in politikaštvo. V dokaz nam navedem sledeče:

Ko sem se udeležil seje Sloven- ske dvorane na Aurori, je ob za- ključku nekdo — menda prvi klubov tajnik — naznanil, da smo Slovenci tukaj preizirani in amatrani bremodomincem in da ne plačujemo davkov. Takoj smo bili nekateri pripravljani, da se protestira, na kar stopi pred nas V. Mikulic rekoč, da dokler bo on tajnik, ni o tem govora. Če ugovarjaš, nisi več človek in ta- ko smo se razšli. Drugi je bila cerkvena seja, katero so izbrali za klub št. 3 AJZ. Lavilovi so od- bor tudi za klub brez zaplanika- rja, ker mu niso politično zaupa- li (tukaj jaz nisem bil navzoč).

Bilo je že tudi več pohodov, de- monstracij ali procesij — kot za- deš. Ljudje so demonstrirali ne- da bi vedeli zakaj. Šli so in ko- rakali, češ, da bo nas več. A vsi- ste članstva so se redčile in ti- sti, ki imajo koristi od tega, so bili akrobati. Traba je bilo klub

povečati in pričeli so agitirati od- hiše do hiše. Ker sem bil tudi jaz nadlegovan, privolim, kakor tudi moj prijatelj M. A., da pri- deva na sejo pod pogojem, ako ne bova verak in politično napa- dena in obljubiva, ako se bova strinjala, bova zopet pristopila v klub. Kaj sem dočkal, bom po- ročal prihodnjé. Priporočam ne- katerim, da se naroče na dnevnik Prosveta, da ne bo treba stikati za njim kot se je to zgodilo zad- njé. — Charles Yerich.

Smrtna kosa in drugo
Homer City, Pa. — Pri nas smo izgubili v enem tednu dve članici, sestre Agnes Verhovšek in Mary Perman. Verhovšek za- pušča tri odrasle otroke — Fran- ka 21 let, Martina 19 in Mary 17 let, sestra Perman pa zapu- šča tri majhne otroke, od katerih je najstarejši star 8 let.

Tukaj en premoženje še pre- cej dela, a zasluži se skoraj nič in še samske težko izhaja, za dru- žinskega očeta je pa še toliko slabše. Dela se tukaj ne dobi in posebno ne samci. Druge majne obratujejo od dva do tri dni na teden.

V društvenem oziru še ni to- liko slabo. Ne moremo beležiti sicer kakoga posebnega napred- ka, ker vedno nas kaj potlane na- zaj in smo kakor muha v močli- ku. — F. M. Stopar.

Razburjeni duhovi

San Francisco, Cal. — To je bi- lo groma in treska in so se mar- sikomu šibila kolena, ko se je iz- te naselbine prikazal dopis v Pro- sveti z dne 12. febr. Zakaj vse to, mi ni znano, ker upam, da ni-

Proti družabnim kaosom

Organizacija družbe in gospodar- stva na novi podlagi je edini izhod iz krize

Ves svet trepeče v nervoznos- ti in strahu. Iz vseh kotov člo- veške družbe gledajo strahovi s svojimi arepmi očmi, pred ka- terimi trepetajo prvotajniki kapitalizma in raznih hierarhi- čnih in filozofskih naziranj.

V družbi in v življenju se pojav- lja tako različne nianse spe- kulantov in mazačev, ki vsak ve tisoče receptov, kako naj bi se reševali red, ki ni več red. Taki so ti nasveti in recepti, ki grejo za restavracijo zdravih gospodarstev, kakor re- cepti vsakega padarja, ki zdravi bolnike s konjaki in figami, sa- jami, z vodo itd. Eni zahtevajo zniževanje plač, da bo še večja beda, eni ljubezno do sočloveka; eni avtoriteto in organizacijo kapitala v močnejše gospoduje- karte in truste. Zopet drugi zahtevajo diktaturo ali hierar- hično vladavino, v kateri nima nihče besede, razen gospodarjev in diktatorjev in najnovejši fi- lozofi pa trdijo, da je družinska ali rodbinska plača tista blika, ki bo rešila svet in človeka iz da- našnjih razmer. Imamo pa še tudi preroke, od katerih navede- mo tukaj samo one, ki pravijo, da je treba štediti, in štediti mo- rejo tisti, ki že danes strdajo, ko so za sili zaposleni. Kako pa naj štedi dvajset milijonov in več delavcev, ki niso zaposleni?

Ni dvoma, da je človeška dru- žba bolna. Ni dvoma, da se na- haja človeška družba v prera- janju, na stopnji, ki zahteva nove oblike družabne organizacije, ker ako nas dvajset milijon- nov ljudi nima dela in če so ti ljudje takorekoč izključeni iz človeške družbe, je znak, da je v družbi nekaj nepravilnega. Da- našnja doba zahteva, da se v družbi izvrše temeljite izpre- membe, zlasti izpremembe v tem smislu, da se sprejme iz družbe izključene nezaposlene zopet v družbo ter se jim da pravico do življenja, ki jim jo danes jemlje družba in jim jo tudi odreka vsa ona gospoda, ki podpira resta- vracijo današnje družbe v tem smislu kakršna je danes.

To navajamo zaradi tega, ker hočemo povedati, da je vsako mazaštvo, ki hoče podpirati se- danje tendence kapitalizma, škodljivo razvoju človeške dru- žbe, ker samo afirmira današnje stanje, ki sloni na krvi veliko večjega dela človeštva.

Rešitev iz krize in kaosa v tem važnem zgodovinskem momen-

tu razvoja človeške družbe tiči povsem drugod: v tem namreč, da postane svetovno gospodar- stvo pomočnik, ki omogoča živ- ljenje človeštva in razvoj člove- ške družbe.

Predvsem gre tukaj za soci- alizacijo ogromnih dobrin, za podružabljenje človeka; to je, vsak član mora imeti pravico do življenja in uživanja družab- nih dobrin, družba pa vpliv na gospodarstvo. Danes imamo v družbi nenaravno razmerje, da kapitalizem vlada državi in člo- veško družbo. Ta položaj se mora pred vsem izpremeniti. Demokratične in socialne drža- ve morajo postati gospodarji sveta ter skrbeti za ureditev družabnih razmer, ki so danes tako krivične.

Po današnjih morali tega sicer ne moremo pričakovati; tudi si v kapitalizmu ne da vzeti va- jeti iz rok. Vendar pa je današ- nja doba razvoja zgodovinsko tako važna, da čeprav to vpraša- nje ne pride do uresničenja, mo- ra pa postati aktualen problem, ki odini omogoča, rešiti družab- no vprašanje kapitalizma in nje- govih dobrin, če se pametno iz- vede, je edina konkretna pot, ki utegne pomakniti razvoj družbe korak naprej.

Ta proces se pa ne da izvesti sunkoma. Razvoj ga prinčede. Organizacija, predvsem delov- nih slojev, je ona močna sila, ki a svojo veliko moralno silo pre- raja svet. Organizacija vseh o- nih, ki jih ogroža sedanja kriza svetovnega gospodarstva, ki so se izobčili iz današnje družbe, je predpogoj, da pospeši prepo- red družbe v popolnejšo. Orga- nizacija potem preraja in us- tvarja, če je močna, to, kar slu- ži čeli človeški družbi.

Drugi leki so mazaštvo, ker razvoj pozna le naravno pot.

"Del. Pol."

ANA PAVLOVA

V noči od 23. na 24. januarja je podlegla hrpi v hotelu Des- indes v Haagu slovitka ruska pe- salka Ana Pavlova.

Umetnica, ki je učakala samo 43 let (rojena je bila 3. febr. 1888 v Petrogradu) je veljala za naj- bolj tipično sodobno predsta- viteljico ruskega klasičnega baleta na kontinentu. Solala se je naj- prej v carski baletni šoli, plesala mnogo po ruskih vaseh in me- stih, vojaških taboriščih in pala- čah, dokler si ni osvojevala še are- Petrograjčanov, ki so zelo skopa- rili s priznanjem. Premagati je

sem nikogar šli. Edino krivi- co sem storil izid Zvezanichu, ker sem ga nazval "čikaška bom- ba", seveda vse to v šali in prav hvalečen sem mu, ko je stvar e- nostavno prezi, da si najbolj prizadet.

Gotovim razburjenim duho- vom bi pa svetoval, naj si ohla- dijo vročo kri in potolajijo svoje razburjene živce, kar bo nam vsem v korist. — V. K. Laharar.

"Čist" amerikanizem
Pueblo, Colo. — Dne 15. febru- arja je izšel članek v tukajšnjem angleškem dnevniku Star Jour- nal, pisan v vsej "ljubezni" do tujerodcev živčih v Pueblu. Spi- sal ga je Frank S. Hoag, brez dvoma lastnik lista, ki je bil pred kratkim obojen na dve leti ječe v \$5000 kazni, ker ni pošteno plačeval dohodninskega davka. V dotičnem članku omenja, da bi morale korporacije in kontrak- torji odskoviti vse inozemce, ki niso državljani.

Torej delavci, ki ste naročeni na njegov list, polčite dotično številko in prečitajte. Tudi med Slovenci je precej razširjen do- točni list. Sram mora biti vsake- ga, ki da le še en cent za tak list. — F.

Si izbral smrt

Breezy Hill, Kans. — V nedo- lgo dne 15. febr. ob dveh popold- ne si je končal življenje rojak Martin Imperl, član društva št. 65. Iz revolverja si je poglaval v arce dve krogli. Rojen je bil v fari Sevnica na Štajerskem. Bil je star 46 let in v Ameriki je ži- vel 22 let. Tukaj zapuša sestro, dve hčerki in enega sina ter že- no. (Poročen je bil drugič pred sedmimi meseci. Prva žena mu je umrla 15. marca 1929.)

K. Dergan.

Njen element je bil stari, kla- sični ples, ki ga je poživljala s svojo duševnostjo. Brez dogme je krčila pot svoji čisti umetno- sti in o sebi je rekla: "Kadar bom s seboj zadovoljna, vedite, da ne bom imela več moči. Bo- žanstvena nezadovoljnost je ti- sto, kar peha umetnika neneho- ma naprej."

Za največjo arčo svoje umet- nosti je smatrala dejstvo, da je vzhajala velike tradicije ru- skega baleta. Ruska šola pa je bila po njenem tolačenju sin- teza francoske gračivosti, ita- lijanske tehnike in ruskega ljud- skega temperamenta.

Najlepši ples Pavlove je bil "Umiračel labod". Nastal je takrat, ko je bil baletni učitelj Pavlove Petipa že blizu devet- desetih let. V tistem času je u- stvaril Fokin figuro za "Umira- jočega laboda". Pavlova pa je kreirala vlogo, Saint Saens je hotel zadušiti plesalko od navdu- šenja, ki je pripomogla njegovi skladbi do tako ogromnega uspe- ha.

Tragičen je bil konec velike umetnice. V soboto, 17. januarja se je pripeljala iz Francije, kjer se je bila zaradi neke teželnike namerje prebistila na potu. Vra- čala se je s turneje, ki je bila napovedana kot njena poslovil- na plesna turneja po svetu. V hotelu, kjer je ložirala s svojim zborom, je pregledala nove ko- stume in rekla: "Saj ne bo nič iz tega. Škoda denarja! Mar bi ga razdelili med reveže."

Ko je legla, ni nihče mislil, da je konec tako blizu. Zdravni- ki, ki so ji bili poklicali k nje- ni postelji, so storili vse, da bi ji rešili življenje, a vse prizade- vanje je bilo brezuspešno. V če- rtek, 22. januarja so jo akusali rešiti pljučnice s punktacijo. Tu- di injekcija po Pasteurjevem postopku je bila zaman. Zadnje ure so bile polne tragične. Pavlo- va je krčila z rokami po zraku in pomemala kretneje svojega "Umiračega laboda". Nato je zaspala — za vedno.

Ce pomenijo lepota, bogastvo in slava vrhunce človeškega ži- vljenja, je treba priznati, da je bila Pavlova dočena najlepši darov, ki si jih more umetnik želeči. Bila je tudi srečno omo- žena, a šele 1. 1924 je primala, da je poročena že 17 let. Poleg plesa je bila doma še v drugi stroki umetnosti — v kiparstvu.

Aretacije stavkarjev

Philadelphia, Pa. — Pri de- monstracijah, katerih se je ude- ležilo več kot tisoč stavkarjev in se je vršila pred tovarno Apex Hosiery Co., je policija aretirala 18 stavkarjev na obtožbo nepo- dobnega obnašanja. Policija ni v tem slučaju postopala tako bru- talno kot je njen običaj pri ali- čnih prilikah.

Vsemirje v laboratoriju

Eno največestnejsih znamenj moči derne znanosti je, da ume snovanje in življenje prirode ponarejati tudi v laboratorijih in njene največje trumfe štejejo poskusi, s katerimi se dokazujejo zagotoni pojavi. Celotno "nemogoče" stvari, o katerih je sanjal Paracelsus, oče "retortnega človeka", so se do neke mere uresničile v laboratorijih mikrov, v njihovih akvarijih in vivarijih, ki je mogoče vplivati na rast živih organizmov, pospeševati nastajanje novih vrst. S pomočjo vrtečih se zrcal meri znanost brzino svetlobnih žarkov, s pomočjo roentgenskih žarkov grafiira molekule, v katerih kraljestvu se samo na milijoninke milimetra. Spuščajo tudi v borbo z velškani in prodira s ostrim orožjem vedno globlje v tajnosti mirja...

Nekega dne se pojavi med zvezdnim jem na nebu tuj gost. Priromal je iz velike daljave, gnan od neodoljive moči so- privlačnosti. Komet je, za katerim se v dolg košat rep. Njegov rep je kakor črna tančica spredena iz prosojne plinske gmo- je, tako tenka, da se zvezde vidijo skozi jo, kor pošasten nestvor se utegne pokazati v kometov v najraznovrstnejših oblikah. V je razcepjen kakor pri znamenitih repati preteklega stoletja, včas pa se vidi kot pe- stov preteče titanike roke ali pa celo kot va- zakrivljena sablja. Njena dolžina je, merje z zemeljskimi merami vselej ogromna. Razmeroma kratki rep Hallejevega kometa, spada med zadnje znamenite repatice na- be, bi se lahko dvatisočkrat ovil okrog zeme- ske kroglice. Kakorkoli so že ustvarjene te st- nostne popotnice vsemirja, vedno kažejo posebnost: rep obračajo vedno proč od so- vedno v obratni smeri, kjer je trenutno ve- razsvetljevalec naših dni. Stoletja je že za- ta posebnost kometov, a do najnovjših je je ostala zagotetka, ki je dajala povod za- vilne fantastične razlage, dokler ni priel- dijaki učenjak Svante Arrhenius na misel, izsiljujejo to, solnce sovražno zadržanje ko- tov, solnični žarki sami, ker solčna svetla odbija repe kometov.

Tako se je rodila veleprevarna ideja, svetlobni žarki, ta najfinejši in najbolj ne- gen prirodni pojav, lahko izvaja neki pri- na vna telesa. No, to navidez nemogoče, mnevo je bilo treba tudi dokazati. In kako prislilimo svetlobne žarke, ki v vsemirju klanjajo eterično lahke repe kometov, da bodo tudi v laboratoriju odkrili svojo tajno- no moč?

Rasiakovalcem se je nudil kaj mi- problem, ki sta ga slednjič vendarle zna- ameriška fizika Nicols in Hull. Učenjaka v laboratoriju po vseh pravih umetnostih kazala, da svetlobni žarki dejanski imajo neki pritisk na gmočna telesa, da morejo temtatem res odklanjati repe kometov. U- lo jima je za neznaniti pritisk celo meriti, dokaz svetlobnega pritiska je bilo treba s- skrbeti lahka in najlažja pa vendar vidna na telesca. Najprimernejša so se izkazala na gljive Likopiderne. Ta telesca merijo ka- petitsko milimetra v premeru in se za- tega seve ne vidijo posamično, marveč le v- likih množinah skupaj. Z vrha steklen- poveznika, ki je pri poskusu predstavljal- tralni vsemirski prostor, sta spustila Nicols Hull mešanico omenjenega semena iz de- ših prašnih zrn, tako da so padala telesa- notranjosti poveznika akosi koncentrirano- kovje močne obločnice. In glej, svetlobni- tiak se je pokazal z vso jasnostjo: Debel- zrnca so padla navpično navzdol, kakor za- tečnost, dočim se je seme zaradi pritiska- ločnih žarkov izločilo in popadalo vstran. V- kaz je uspel, repatice so morale razodeti- skrivnost dvema človekoma v laboratoriju.

V magičnih nočeh se razgrinjajo tre- joče, pisanobarvne koprene severnega sija- pokojnem nebu polarnih dežel. Že od pam- ka opazuje človek to čudovito luč. Sto in- krat je že bila opisana, ne da bi se znanost- arečilo vsaj nekoliko razjasniti ta čudoviti- jav. Pred kratkim umrl znameniti berli- nski Goldstein je nekoč izrazil domnevo, izžarja naše solnce poleg svetlobnih in to- nih žarkov tudi še katodne žarke, ki jih po- mo od električnih izpraznitvev in brezra- steklenih ceveh. Ti žarki ukredujejo po nje- vem mnenju v višinskih plasteh razredne- zrakona o magično polarno luč. Ta domne- je bil sprva samo hipoteza, ki jo je moral- dokazinski poskus povisati v čin resnice. In poskus sta na duhoviti način napravila na- ška fizika Birkeland in Störmer, ki sta v- namen ustvarila v svojem laboratoriju- pravcato polarno luč.

S črno tkanino prevlečena jeklena kro- je služila namestu zemeljske oble. Ta kro- ni svet je imel v notranjščini močan mag- da je bil tudi v tem podoban naši zemlji, ki- tudi svoj magnetizem in svoja dva mag- pola. Jekleno zemeljsko kroglo sta namre- pod brezračnim steklenim poveznikom in- merila nanjo snop katodnih žarkov. Ko so- ki zadel "zemljo", je začela po vsej površi- obrnjeni proti viru elektronov. V primeru- je Goldsteinova domneva pravilna, bi se na- razprostrati severni sij po vsej od solna- sevani površini nemagnetne zemlje, po v- svetu bi se lahko divili temu čudovitemu- besnemu pojavu... Nato sta učenjaka v- plia električni tok magnetna in glej, mahom- magnet pritegnil katodne žarke in jih ure- svojevstrano zakrivljene linije, ki so žarke- okrog obeh magnetnih polov.

(Dolje na 2. strani)

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

DROBNE VESTI

Redukcija rudarjev. — Kolektivna pogodba odpovedana

Ljubljana, 5. febr. 1931. Trboveljski rudarji so preko svojih organizacij sklenili 21. oktobra 1929 kolektivno pogodbo. Poleg vse krize in nedela v rudarstvu, ki je bil posledica zadnjega leta, je zdaj Trboveljska premogokopna družba odpovedala kolektivno pogodbo s šestmesečnim odpovednim rokom. Dosedanji delovni pogoji veljajo torej le še do 28. julija t. l., nakar bo družba morala z delavci sklepiti novo pogodbo, v kateri pa bo hotela manjšati delavsko pravico uglasiti. Če pride do nove kolektivne pogodbe, bo družba vsakek hotela pogodbo za delavstvo poslabšati. Istočasno pa namerna družba reducirati mnogo rudarjev. Obdržati namerava le toliko rudarjev, kolikor jih je potrebno za dobavljanje premoga, ki gre takoj v prodajo. Stevilno rudarjev naj se ravna podnevnemu odjemu premoga. V Rajhenburgu so že odpustili 235 rudarjev. Res, da je družba gledala pri tem, da je odpustila tiste, ki najlažje pogrešajo službo. Toda teh je med temi 235 rudarji le kakih 20, dočim so drugi vsi navezani izključno na dohodek z dela. In če ima kdo teh tako kajžico in eno samo živico za kočo, od tega vendar ne more živeti. Koče ne more nositi v usta.

Kolikor bodo rudarji ta mesec že zaposleni, bodo delali le 16 shiftov, druge dni bodo praznovali. V Zagorju praznujejo ves ta teden in ne bodo delali nič, to pa radi popravili separacije oziroma zastopavice nove separacije.

Kaj misli pri vsem tem početju z našimi rudarji država, ne pove nihče. Tu se pripravljajo velika redukcija delavcev, povečala se bo armada brezposelnih, država pa ne reče nobene.

Smrt rudarja. — Trboveljski rudar Ivan Suhadolčan, 39 let star, se je dne 18. januarja pri delu v jami udaril s klavirjem po roki. Premog je kri zastrupil in 2. februarja je v trboveljski bolnici umrl. Pokojni je bil 18 let član bratovske skladnice ter bo žena prejela 400 Din pokojnine. Ima pa štiri majhne otroke.

Umrl so: na Golniku je umrl za jetiko odvetnik dr. Josip Gojčević iz Murske Sobotice. — V Ljubljani je izvršil samomor dr. Erich Muehleisen, finančni svetnik. — V Litiji je umrl 38-letni ključavničar Tone Bric za jetiko. — V Križevcih v Prekmurju je umrl agiturant Aleksander Čahuk, ki je bil dopisnik "Amer. Slovenca glasila". — Umrli so za jetiko. — V Gradcu je v bolnici umrl vpokojeni tajnik celjske mestne hranilnice Anton Patz, star 59 let. — Samomor Slovenca v Zagrebu. Na zagrebški kliniki je izvršil samomor sinuza Rudolf Zadnik, star 27 let, rodom iz Čateza. Ponoči je v bolnišnici sobi ugasnil luč, nakar so zaslišali bolniki silen krik. Ko so prizgali svetiljko, so videli, da se je sluga zabolil z nožem v prsi. Smrt je nastopila takoj. — V Melju pri Mariboru je umrla Marija Saveršnikova, stara 56 let.

Tudi Slovenci znajo uganjati korupcijo, kakor alisti pravkar po smrti srbskega politika Vojke Veljkovića. Ta je nedavno umrl in neki njegov prijatelj priobčuje zdaj v srbskem tisku spomine nanj ter navede svedbe razne epizode, ki kažejo Veljkovića v dobri luči. Tako priobčuje tudi, kako je Veljković odločil neki korupcijski predlog svojih političnih pristaev oz. prijateljev iz Slovenije. Leta 1919 je predlagalo nekaj Slovencev Veljkovića, naj bi se blizu avstrijske meje ustanovila nekaka delavnica, kjer bi brisavci in starih avstrijskih bankovcev žige nove jugoslovanske države ter te očistene bankovce vrgli na inozemski trg, s čimer bi to delo zaslužili. Dobitek bi imela država in posamezniki, ki bi se pečali s tem. Toda Veljković je bil odločen ta predlog. — Torej smo tudi Slovenci vajeni uganjati korupcijo in ne le bra-

tje Srbi, kakor tako radi kažejo nanje.

Devet vagonov vina, ki ga nihče ne mara

Na ljubljanski postaji stoji devet vagonov vina, ki ga ne mara nihče in ki čaka odjemalce že šest tednov. Zakaj kakovost vina je takšna, da ga ne mara prevzeti nihče v točenje. Zaplenili so ga kot neužitnega in kot blago, ki ga nihče ne mara sprejeti.

Vino je kupil neki Italijan v Vojvodini nekje pri Sršcu z naročilom, naj mu ga pošlje domov v Genovo. Tudi plačal je vino. Ko pa je firma vino poslala v Genovo, ga kupec sploh ni moral prevzeti, kjer je vinopopolnoma drugačno kot ono, ki ga je bil kupec naročil in plačal. Zato vina ni sprejel, marveč ga je poslal nazaj preko meje. Vseh devet vagonov je prišlo v Ljubljano in so stali tu več tednov. Nazadnje je vino carinarnica zaplenila ter poslala vzorec vina v preiskavo v Maribor. Tam so ugotovili, da je med vino pomešana "šmarnica", vino iz divje trte, radi česar je vino prav za prav prenehalo biti vino in ni za gostitino.

Zdaj bo finančno ministrstvo rešilo vso zadevo ter odločilo, kaj naj počne z vinom. Bržkone ga bodo denaturirali ali prekuhali v žganje ali pa prodali na dražbo. To seveda, če se lastnik iz Vojvodine ne bo priglasil in vina vzel nazaj. Lahko pa tudi, da ga bodo kar lepo izlili, da ga popije zemlja.

Velik vlom v Metliki. — Neznani vlomci so v noči od 3. na 4. t. m. vlomili v trgovino Martina Pečarića v Metliki. Vlomilci so ukradli mnogo blaga, predvsem manufakturnega in drobnarije. Vse ukradene stvari so vredne krog 70.000 Din. Oškodovanec je zavarovan proti vladu in mu bo zavarovalnica bržkone povrnila vso škodo.

Umor nezakonskega otroka. — V Šiški je zadnjič zvečer kar naglo umrl nezakonski otrok neke šivilje. Nezakonski oče otroka, ljubimec šivilje je obiskal oba ter ob tej priliki dal otroku nekaj piškotov. Sumili so, da je otrok umrl radi piškotov, ki so morali biti zastrupljeni. Še predno so trupele obducirali, se je ugotovilo, da je nezakonski oče otroka kupil v nekem kemičnem laboratoriju strup. V sumu, da je oče s tem strupom potrošil piškote ter se tako hotel rešiti otroka, vezi med njim in šiviljo, so moža aretirali. Preiskava bo dognala, v koliko je sum upravičen.

Novorojenčka vrgla v mlako. — Pri Sv. Bojenu pri Središču ob Dravi so otroci potegnili izpod ledu Anželčeve mlake mrtevga novorojenčka, ki je ležal v vodi že kak mesec. Obdožili so detomora Julčka K., jo aretirali ter odvedli v zapore. Ze pred tedni, meseca decembra so ljudje je sumili Jučka, da je storila to dejanje. Vedeli so, da je bila nosna, a ona se je izgovarjala, da je bila le bolna. Ze tedaj so jo aretirali, a ker ji niso dokazali ničesar, so jo izpustili. Ko pa so zaslišali bolniki silen krik. Ko so prizgali svetiljko, so videli, da se je sluga zabolil z nožem v prsi. Smrt je nastopila takoj. — V Melju pri Mariboru je umrla Marija Saveršnikova, stara 56 let.

Napad na cesti v Ljubljani. — Ko se je te dni zvečer vračal domov 37-letni brezposelni delavec Ivan Frelih, je nenadoma skočil iz teme proti njemu neki možki ter mu zasadi nož v vrat. Frelih je spoznal v napadaku delavca Franca B. — Frelih si je brž oivil robec krog vratu ter odhitel v bolnico, kjer so ga takoj vzeli v zdravljenje, prvo pomoč pa mu je nudil dežurni zdravnik. Poškodba njegova pa je smrtno nevarna.

Smrtna nesreča. — V Bohinjski Bistrici je prišlo do smrtno nesreče pri prevažanju drv. Posestnik Ivan Lotrič je vozil drva iz gozda. Ko je peljal zadnjel, se je voz v gozdu prevrnil nanj ter ga ubil. Stenilo mu je prani kolci. Pomagati mu ni mogel nihče, ker nikogar ni bilo v bližini. Sami so se pri tem prelomili na dvoje in konj je šel dalje s prednjim koncem sani. Ko so zagledali finančni stražnik samega konja, so zaslišali nesrečo ter pohiteli v gozd, a so našli Lotriča že mrtevga. Bil je star 45 let ter zapuščal ženo s petimi nedoročnimi otroki. Žena pa pričakuje šestega otroka.

V predpustnem času. — Čas predpusta, čas karnevalov. Plakate table so vsepovedno pokrite z vabili na veselice: Grafika, Atena, Belo-črna reduta, Bohemski večer, karneval tu, karneval tam. Najhuje je v sobotah in nedeljah. Tedaj so vsi prostori, primerni za tam-tam prinačarjevala, zasedeni. Plesalci se zbirajo in plešejo s plesalkami do poznega jutra. Bedni uradniki in komiji so slekli svojo delovno obleko in navlekli na se be-frake in smokinge, nasuli si pudra na lice, poveznili na glavo okroglo klobuko (pol-cilindro) odšli na plesno veselico. Gospodične in dame imajo še težji položaj. Morda zahteva, da se oblečejo v halje, kakršne predpisujejo veliki modni saloni v Parizu in drugod za vsako sezono posebej. Nikakor ne gre, da bi šla na ples

ki je bila v njej lani. Ali pa da bi šla v obleki, kakršno ima prav tako in ta dama. To bi napravitel slab vtis. Obleka mora biti nova, biti mora vrezana po modernih vzorcih, čevljički novi — šele potem greš lahko na karneval.

In tako se srečujejo na plesih, plešejo in rajajo, ogledujejo si toalete in si zavidajo.

Zavidajo ... Če bi jih poslušali na skrivaj, bi slišali, kako zabavljajo sredi veseljačenja. Ta trgovci kaže ženi drugega trgovca in razlaga: Ga vidiš, kako je nafrullil svojo ženo. Pa je kasiral decembra komaj po 500 Din na dan.

Da, december je meročajan za presojo stanja nakupovalcev. O nekem veletrgovcu manufakture pravijo, da je sicer vsako leto kasiral v decembru po 300.000 Din na dan, letos pa da je kasiral samo po 30.000 Din. Razlika veekakor precejšnja. In razlika je še večja in pomembnejša pri majhnih trgovcih.

Toda to vse skupaj ni tako važno — če pride predpust, je treba obleci na obupance plesne halje ter se vrteti.

Prav nič jih ne briga, da pišejo časopisi med "drobnimi vestmi" o redukciji rudarjev. Nič jim ni mar, da odpuščajo naše rudarje v tujini in da se mislijo vrniti v domovino. Nič jim ni mar za oklice akademske omladine, ki prosi za milodare, da si preskrbe stanovanje in hrano. Nič jih ne briga, da se je sredi predpustne noči obesil nekje v predmestju siromak iz obupa. Godba igra in treba je plesati.

Toda — doklejo bo igrala?

Ce pojde tako dalje, potem se tudi čez leto dni ne bodo ti plesalci iz "boljših" ljubljanskih hiš spominjali sestradih rudarjev, akademikov in obupanih samomorilcev — toda spominjali se bodo sebe in mrko sedeli nad svojimi bilancami. Ce pojde tako dalje, bo marsikdo ob prazni blagajni in polni knjigi dolgove posegel po revolverju. To se je že začelo. Posestnik M. se je ustrelil pred štirimi dnevi radi dolgov. Polovici obrtnikov grozi propad, v mestu in na deželi.

In kaj razumljivo je, da je šla nekda Miropolska ter po Prešernovem sonetu napisala satirično pesem ter jo objavila v časopisih: Dolgost predpusta letos je še kratka, snega le malo razmetala je lopata, odprta noč in dan so barov vrata, a veselje ne šteje več nobena pratka.

Ce greš na ples, naj bo ti govoriča gladka in v žep si vselej deni kupe zlata, tam pri bifeju najde bratec brata, do jutra se glas pijancev pesem aladka.

Naj misli, kdor slepoto ljubi sveta in od veselja do veselja leta, da za konkurz bo vsak dan bolj dozor.

Mogoče, da kdor zdaj sendviče hrusta, nam žepov praznih še pred koncem pusta glasno trobental bo: zakaj sem norel!

Napad na cesti v Ljubljani. — Ko se je te dni zvečer vračal domov 37-letni brezposelni delavec Ivan Frelih, je nenadoma skočil iz teme proti njemu neki možki ter mu zasadi nož v vrat. Frelih je spoznal v napadaku delavca Franca B. — Frelih si je brž oivil robec krog vratu ter odhitel v bolnico, kjer so ga takoj vzeli v zdravljenje, prvo pomoč pa mu je nudil dežurni zdravnik. Poškodba njegova pa je smrtno nevarna.

Smrtna nesreča. — V Bohinjski Bistrici je prišlo do smrtno nesreče pri prevažanju drv. Posestnik Ivan Lotrič je vozil drva iz gozda. Ko je peljal zadnjel, se je voz v gozdu prevrnil nanj ter ga ubil. Stenilo mu je prani kolci. Pomagati mu ni mogel nihče, ker nikogar ni bilo v bližini. Sami so se pri tem prelomili na dvoje in konj je šel dalje s prednjim koncem sani. Ko so zagledali finančni stražnik samega konja, so zaslišali nesrečo ter pohiteli v gozd, a so našli Lotriča že mrtevga. Bil je star 45 let ter zapuščal ženo s petimi nedoročnimi otroki. Žena pa pričakuje šestega otroka.

V predpustnem času. — Čas predpusta, čas karnevalov. Plakate table so vsepovedno pokrite z vabili na veselice: Grafika, Atena, Belo-črna reduta, Bohemski večer, karneval tu, karneval tam. Najhuje je v sobotah in nedeljah. Tedaj so vsi prostori, primerni za tam-tam prinačarjevala, zasedeni. Plesalci se zbirajo in plešejo s plesalkami do poznega jutra. Bedni uradniki in komiji so slekli svojo delovno obleko in navlekli na se be-frake in smokinge, nasuli si pudra na lice, poveznili na glavo okroglo klobuko (pol-cilindro) odšli na plesno veselico. Gospodične in dame imajo še težji položaj. Morda zahteva, da se oblečejo v halje, kakršne predpisujejo veliki modni saloni v Parizu in drugod za vsako sezono posebej. Nikakor ne gre, da bi šla na ples

Josef Korenaky:

Na otokih gobavcev

Osamel primer, v katerem so lani praški bakteriologi dognali pri bolniku Pravcu bacil lepre ali gobavosti, me je prenesel vsaj v duhu zopet v tuje kraje, ki sem jih bil spoznal že pred leti. Oživl mi je spomine na deportacijo norveških gobavcev v slikovitem Bergenu in v baltickem mestu Klajpedi (Memel), na pohabljeni in grdo skafrene gobavce, ki sem jih videl med plobo po zahodnoameriki velerebi Obu in na enake nesrečneže na nekaterih otokih Tihega morja. Poastni liki ljudi brez nosa, uhljev in oči, ubogi Lazarji s cunjami mišic, ki jim vise z života, s golimi kostmi, z odprtimi ranami in gnojnimi uljesi, so še zdaj v živem, a neprijetnem spominu.

Od časov, ki nam jih opisuje sveto pismo, so minila mnoga stoletja in vendar gobavost še vedno napada ljudi v Orientu. Ta zahrbita bolezen je v srednjem veku razsajala še po vsej Evropi in celo v minulemu stoletju je ugrabila precejšnje število Evropejcev, ker ni bilo zdravlili, ki bi ji le malo prišlo v okom. Če so danes primeri takšnega obolenja čedalje bolj redki, gre hvala samo varnostnim ukrepom, ki obstoje predvsem v tem, da za gobavostjo obolenega človeka nemudoma izločijo iz bližine zdravih ljudi, ga osamijo in zabranijo svojem, da bi ga obiskovali.

Zaslugo za takšno rešitev ima norveški zdravnik G. A. Hansen, odkritelj bacila lepre, ki je tudi izposloval zakon, po katerem se imajo za gobavostjo oboleni okrbovati v posebnih, nalašč za to bolezen zgrajenih bolnicah. Takšna bolnica v Bergenu je postala znana daleč naokrog. Prepovedani stiki z bolniki so zmanjševali nadaljnje okužbe, tako da so že l. 1907. našli v vsej Norveški samo 460 gobavcev. Ko je bil l. 1909. sklican mednarodni kongres proti lepri so izbrali norveški Bergen za mesto prvega kongresa te vrste.

Zanimivo je, da je na evropskem severu bilo nekoč več gobavcev nego v srednjeevropskih deželah. Pred lepro niso bili varni niti prebivalci hladnega Islanda, ne baltiki narodi in prebivalci pustih tundov ob Balem in Ledenem morju.

Mnogo strahotnejše je razsajala ta bolezen v toplih deželah. Posebno slab glas je imelo v tem pogledu Havajsko ali Sandwichovo otočje. Preden je ta vulkanski in koralni arhipel postal posest Združenih držav, je bil samostojno kraljestvo domorodnih Kanakov in je mnogo trpel za lepro, ki so jo tjakaj zanesli — kakor sklepamo z vso verjetnostjo — Kitajci. Tudi tu so oblasti spoznale, da je edina obramba pred to pošastjo, če gobavce osamijo pred zdravilni ljudmi. V ta namen so izbrali neobljedeni otok Molokai. Šestdeset let je že temu. Človek, ki so ga zdravilniki poslali na ta otok, je vedel, da se za vedno poslavlja od svojih dragih. Njegov novi dom bo hkrati njegovo pokopališče in grob. Tudi svojci so dobro vedeli, da ga ne bodo videli nikdar več, zato so ga spremljali na ladjo kakor mrljica na pokopališče: jokaje in obalpačajo ga s cveticami in darovi.

Na Molokai so končali svojo zemeljsko pot tudi oni, ki so spremljali bolnike tjakaj kot prostovoljni Samaritani in skrbeli zanje, čeprav so vedeli, da stavijo na kocko tudi svoje zdravje in življenje.

Kruta usoda gobavosti je zadela požrtvovalnega človekoljuba in svetnika, belgijskega patra Damiena, ki je bil prvi Evropejec, ki je celih 16 let s besedo in dejanjem lajal gorje gobavcev na tem otoku. Ta priklupni menih iz reda Družbe Jezusove je umel pridobiti nekega honolulskega bogataša za to, da je postavil na Molokai za gobavce azile in žele izpremeniti sicer neprijazni otok v ljubele sadovnjak in cvetlični vrt, na katerem obilno raste čokosovi orehi, banane, oranže in citrone.

Po smrti Damiena je prevzel dušebrižništvo nad gobavci pater Dutta, ki še danes služuje na Molokai, čeprav je star že 87 let.

Smrtna bolezen ni ovirala bolnikov, da si ne bi krajšali časa z godo in s telovadbo; gojili so celo na posebnih igriščih razne igre. Teh iger so se udeleževali možki in ženske. Za zabavo in vagojo gobavih deklic so skrbele požrtvovalne redovnice. Ko je prišel na otok pater Vendelin, so se gobavci naučili svirati na razne instrumente in so se napostelo lahko ponašali, da imajo lastno kapelo. Kadar se je približala otoku ladja, so vedeli, da se bo število nesrečnežev zopet pomnožilo.

Zdravim ljudem je dovoljevala obisk otoka — a le v izjemnih primerih — honolulski oblast. Tako je pred leti obiskal otok ravnatelj narodopisnega muzeja v Bremenu dr. H. Schaumann, ki je opisal svoj poset v knjigi "Obisk Molokai", ki ima za motto znane besede iz Dantejevega "Pekla": "Ostavite slednje upanje val, ki vatopate semkaj."

V zadnjih letih se je na Molokai marsikaj izpremenilo in prošliti otok bojdja ni več pekel na zemlji. Tako nas vsaj pričuje sloveči pisatelj Jack London, ki je v spremstvu svoje žene preživel več dni na Molokai.

Jack London je vedel, da vstopa na otok, ki ga naseljuje akoraj osem sto gobavcev. Najprvo je imel občutek, da bi moral z njimi vred tarnati in jokati, toda kmalu se je na tem otoku smrti samo smejal in se veselil, kakor so se veselili vsi drugi.

Jack London in žena sta obiskovala vrtove in stanovanja bolnih kolonistov, ne da bi se bala takojšnje okužbe. Niti rožkavice ni bilo treba oblačiti; saj celo zdravilnik in inspektor Molokai ne delajo tega. Samo če prihajajo zdravi ljudje z bolniki v neposreden stik, si morajo umiti roke in obraz s antileptičnim milom in biti kar moči previdni.

Posebno veselo je bilo na Molokai dne 4. julija, na narodni praznik ameriških Zedinjenih držav. Iz vseh hiš se je prihajalo bolniki, da bi bili navzoči pri konjskih dirkah, ko so trije njihovi sotrpni tekmovali za nagrado. Zmagal je gobavec iz Portugalske; drugi tekmeč je bil leprozni Havajec, tretji takisto bolni Kitajec. Opazovalci so očitovali svoje navdušenje tako, da so dvigali klobuke, vpili in akakali. Tudi London je delal tako in se je še bolj smejal, ko so jeli dirkati s oljicami.

Gobavci si prirejajo pogosto razne veselice, da čim manj premišlujejo o svoji usodi. Posebno tolažilo jim je godba. Radi pojo in svirajo na razne instrumente. Imajo svoj pevski zbor in orkester. Prirejajo koncerte bodisi z orkestrom, bodisi s kvarteti ali s pevskimi točkami. Drugi bolniki zopet posebno uživajo v streljanju v tarčo in vabi jo k temu tudi svoje zdravilnike. Ob Londonovem obisku sta okrbbovala molokaiške otočane dva zdravilnika: dr. Goodhue in dr. Hollmann. Naella sta se s svojima soprogrami na otoku kot prostovoljna praganca in sta baje prva zadovoljna.

Molokaiški bolniki potekajo po večini iz Havajske, vendar so zastopane med njimi tudi druge narodnosti: celo Evropejci so tu. Policijsko službo okrbbujejo havajski državljani.

Prijateljski stiki bolnikov z zdravnikoma so pravo nasprotje običajev, ki so vladali v srednjem veku. Če je takrat kdo zbolel za lepro, je postal kakor garjava ovca, pred katero so val bežali. Gobavci je bil živi mrtvec; iz človeške družbe so ga izključili s obredom, ki je nahlikoval pogrebu. Besede, ki jih je duhovnik govoril gobavcu v cerkvi, so zvenele tako kot poslovinni govor ob grobu. Lopata s prstjo, ki so jo valpali nesrečneži na pral, je dovršila ta pošastni in načelovski običaj.

Danes se celo na Havajskem otočju izvršuje izolacija gobavcev zelo človekoljubno. Bolnika ne odtrgaže nasilno od njegove rodine, marveč vsak primer skrbno preudari — honolulski zdravstvena komisija. Tudi ko

brezhibno doženejo bacil lepre, dajo bolniku dovolj časa, da mirno uredi vse svoje zadeve, preden se za vedno preseli na Molokai.

Prej je moral bolni otočan prekiniti vse osebne stike s sorodniki; zdaj le-ti smejo obiskovati izolirance, ki lahko s otoka rešuje celo svoje trgovske zadeve, vendar gost ne sme v bolniškem stanovanju ničesar jesti in ne prenočevati. Za prenočišča posetnikov so zgradili več posebnih stavb.

Glavno mesto Havajske Honolulu napravi po svoji prirodni lepoti na tujca zelo prijeten vtisk, vendar Jack London bolj ceni molokaiška hribovita obzrja. Njegov ostri vrh Pali daje pristanšču Kalaupapa slikovito in mikavno lice. V tem molokaiškem zalivu so zasidrani ribiški čolni in tudi parniki; vse to je last leproznih naseljencev. Iz ribolova, ki ga lavršujejo, dobiva blagajna kolonistov izdatne dohodke. Ribe kupuje otoka zdravstvena uprava. Gobavci pa se akukuje tudi drugače zaposlati. Nekateri delajo na nji-vah, drugi v vrtovih; ti so rodelci, oni celo umetniki; tako je neki havajski gobavec nedavno zaslovel kot slikar. Otoka zdravstvena uprava skrbi, da se goji tudi živinoreja in prideluje žito; otok mora kar moči zadostovati samemu sebi. Če se lažje bolni gobavci najemajo na poljsko delo, jim uprava plačuje primerno mesdo.

Na otok Molokai je v prejšnjih časih prišel marsikakšen človek, v katerem so zdravilniki lepro samo slutili; ko so se bili preverili, da je zdrav, se je mogel vrniti domov. Toda "bolnik" se je med tem tolikanj udomačil na Molokai, da se ni več hotel vrniti in si je izposloval pri zdravstveni upravi primerno namestitev. Takšnih prostovoljcev je na Molokai več.

Jack London je v nekem azilu na Molokai našel prijetnejše satajše nego v zavodih za jetične ter bi mu dal prednost pred bednimi sakotji, v katerih čakajo smrti nesodržljivi jetičniki v Chicagu, pa v New Yorku in Londonu, da celo v Honolulu.

Honolulski prodajalci imajo navado, da vse leto krase svoje črne kodre s cvetličnimi venc. Ta navada se je prenesla tudi na daljni otok Molokai. Ob molokaiških konjskih tekmah so gobave ženske kar pokrite s cveticami in tuji opazovalec za hip pozabi, koga ima pred seboj.

Izmed drugih otokov, na katerih žive osamljeni gobavci, omenimo še Kulas Rong ali Zmagotek otok v Kitajskem morju, kamor izliva svoje vode velereka Mekong. Lepa razsaja tudi v Indokitajski in francoska vlada je odredila, da se vsi gobavci osamijo na omenjenem otoku.

Povzod po svetu iščejo zdravilni zanesljivega sredstva zoper gobavost. Kolonialni zdravilniki posebno čislajo in zaupajo rastlinskemu olju, ki poteka iz nekega drevesa tropske Azije. V naši farmakopeji ga imenuje Oleum Chaulmoogra. Iz njega izdelovano zdravilo ima ime antileprol. To olje vsebuje sadove drevesa, ki ima več imen: v rastlinoslovju ga najčesteje omenjajo kot Gynocardia odorata ali Chaulmoogra odorata. Njegov lečilni pomen so spoznali že davni prebivalci Indije, o čemer imamo sledove v Sanakritu; rabili so ga tudi stari Kitajci in sicer ne samo zoper gobavost, marveč tudi zoper sifilido. Mednarodni stiki so nas že pred pol stoletja seznanili s tem indijskim zdravilom, vendar v Evropi niso preveč verovali v njegovo lečilno učinkovitost, isto ne v Ameriki. Preokret je nastal šele potem, ko je začel s tem zdravilom lečiti in osodavljati gobave honolulski zdravnik dr.

Vesmirje v laboratoriju

(Nadaljevanje s 2. strani.)

V laboratoriju je vzplamtel svern sij, velika zagonetka je bila rešena ...

Kdor je imel kdaj priložnost ogledati si skozi zvezdarski daljnogled pogorja na luni, ne bo nikoli pozabil veličastnega prizora. Ogromni kraterji odpirajo svoja žrela, kakor da bi bil ves mesec posejan s samimi vulkani. V prejšnjih časih so res mislili, da so to žrela ugaslih ognjenikov, ki se pa včasih iznova odpro in bljujejo lavo in kamenje, ki ga nekaj popada na našo zemljo v obliki meteoritov. Pozno šele so ljudje izprevideli, da je to zmota. Ako bi imela luna dejanski tolikšno eksplozivno moč, da bi bljuvala kamenje s ono silo, ki je potrebna, da se premaga njena privlačnost, tedaj bi našo sosedo že zdavnaj samo razneslo. Obtožbo zoper luno je moderna znanost zavrgla med bajke in začela trditi baš obratno, da so namreč kraterje na luni izkopali iz vesmirja padajoči meteoriti in sicer v onih pravih časih, ko je bila luna še vas mehka, ognjeno tekoča gmeta. — Veličastna gorovja na luni, ki dajejo pokrajini oni posebn čar, so dejanski vidijo, kakor da bi jih bile razrile in navrtale velikanse granate, ki niso moge biti nič drugega kot ogromni izpodnebnički. Američan Reison, ki velja za enega najboljših poznavalcev lune, je poskušal, kako bi se dal nastanek luninega pogorja slati pa šel v malem ponarediti. V ta namen je pripravil aod precej gosto tekočega mavca, ki je v tem primeru predstavljal lunino površino. Vanj je pustil iz precejšnje višine padati drobne avstične kroglice-miniaturne meteorite. In ko se je mavec strdil, je bila njegova površina dejanski zgubana v pravca lunina pogorja, ki so se fotografirana točno ujela s pravimi slikami luninih pokrajin.

Dean. Imel je sicer malo omejenega zdravila, vendar je s to količino izlečel baje 200 ljudi. V Indiji raste ginkokardijev drevo bolj poredkoma, največ ga je v Slamu in Birmi, zlasti pa v Anamu. Ondi je dognal njegovo razširjenost pogumni ameriški raziskovalec dr. J. F. Rock; o njegovih izsledkih je objavil obširnejše poročilo washingtonski mesečnik "The National Geographic Magazine".

Omenjenemu znanstveniku je uspelo, da je iz neznanjih anamskih pokrajin prinesel mnogo plodov ginkokardovega drevesa in je s uspehom zasadi to rastlino v najtoplejših krajih solne Kalifornije. Od tistega časa je minilo že več kot deset let in danes vse lekarne sveta naročajo olje, ki ga dobivajo iz aklimatiziranega ginkokardovega drevesa. Pogumni dr. Rock je postal slaven in bogat; poplačen je njegov obudovanja vredni trud na dolgih, a tolikimi ovirami združenih potovanjih po neznanih pokrajinah Azije, kjer prete človeku poleg tigra komarji, ki povzročajo nevarno mrzlico, poleg neznosne vročine nič manj neznosna vlaga. Dr. Rock je zmagal nad surovo prirodo in od njegove zmagaje imajo korist celo gobavci, ki jih uspešno zdravijo s antileprolom. Spominjamo se, da je po svetem pismu gobavca rešil samo čudež; tako je n. pr. Kristus ozdravil gobavega vernika. Danes smo v zdravljenju te pošastne bolezni vendarle že nekoliko napredovali, čeprav tudi antileprol ne dela čudežev; veda še nadalje išče sredstva, ki bi smrtonosno lepro dokončno pregnalo z zemeljskega površja.

(Po "Vesmiru").

Agitirajte za Prosveto!

V SPOMIN OBLETNICE SMRTI

naše drage, ljubljene in edine hčerke

ALDINE IVANČIČ

Zapustila si nas dne 24. februarja 1930 za vedno, stara pet let in pol. Očala si od nas in si Ti vse naša mati, ali si je uro, da bi Te imeli v mislih. Tebe, neposlušnega Albinca, Ti edino upanje, te lažje najina si bila. Naš spomin na Te bo ostal v naših srcih vedno.

Zaljubljeni ostali: Anton in Antonija Ivančič, starša, Cleveland, O.

Ivan Jontez:

Povest o Ančki

Tone se ji je sladko namehnul ter uprl vanjo zaljubljen pogled. "Nič. Saj je že zavest, da sem storil nekaj zate, zadostno plačilo. No, ako mi pa hočeš nakloniti še kako posebno plačilo, tedaj mi dovoli, da te smpatja obiščem. Mislim, da bo to prijetno..."

Ančki je bilo, kot da je vsa kri zaplula v glavo. "Le pridi!" ji je ušlo, nato je odbrzela v hišo. Toni pa je šel na domače dvorišče, sedel na klop, pogledal v nebo, napravil hrepeneč obraz ter si zapel zaljubljeno italijansko pesmico. Ančka ga je opazovala skozi kuhinjsko okence... Ugajal ji je, saj je bil lep, mlad in močan.

Ančka in Toni sta se videla brez malega vsak dan. Včasih sta se pogovarjala kar čez plot, večkrat pa je prišel k nji v vas in takrat jima je bilo najprijetnejše. Tudi avto je skoro vsak dan potreboval popravila. In Toni je bil čedalje bolj domač in tudi podjeten.

Najprvo je po ovinkih obžaloval, da ima tako mlada in lepa ženska starega moža in počasi in previdno je izvel iz nje še druge zakonske tajnosti. Kako sočutno jo je pogledoval tedaj! Samo sočutje ga je bilo.

"Res se mi smiliš," ji je zatrjeval. "Mlada si, lepa in rada bi živela, uživala, a ne moreš, ker si privezana na tega starca. Kaka škoda!" In je žalostno vzdihnil in ona za njim tudi.

Potem ji je svetoval, naj si dobi ljubčka. Ančka ga je verno poslušala in mu v mislih tudi pritrjevala.

"Kdo neki bi me maral?" se je odpravila nekoč, ko sta bila sama v hiši; ona je postiljala v spalnici, on je stal med vrati ter jo opazoval.

"Kdo neki?" je zategnil Toni, ki je bil spoznal, da je prišla njegova ura ter stopil proti Ančki. "Ančka, ali si res slepa?! Gotovo, ker si morala vedeti, da te jaz ljubim, da ves gorim od koprnenja po tebi! In ti? Ah, saj ne morem verjeti, da ti ni zame! Tvoje oči te izdajajo... Kajne, Ančka, saj me imaš rada?"

Strast je zvenela iz njegovega glasu, plamenela v njegovih očeh. Ančka je mislila, da je to ljubezen; pri srcu jo je počelgetalo, kri v žilah je zavrela in pred očmi se ji je megilo.

Toni jo je objel ter pritisnil svoje razpaljene, suhe in drhteče ustnice na njene. Ančki je bilo na smrt od same prečudne sladkobe. "Moj ljubljeni!" je dahnila vanj ter se mu prepuščala.

Vroč so bili njegovi poljubi, njegovi objemi tako strastni in skušnjava prevelika, da bi ji mogla Ančka odoleti. Zato je padla.

Ančka in Toni sta se vozila na sprehode ven iz mesta, potem sta jela zahajati v razne lokale, kjer so žejnim postregli s prepovedano pijačo — žganjem. Toni je rad pil — plačevala je seve ona. Pa to ni bilo še vse. Toni je zahteval tudi denar. In ona mu ga je dajala. Seveda samo "na posodo". Saj ji bo vrnil, ko dobi delo! In njen kupec v banki, ki se zadnja leta ni preveč zmanjšal, je naglo kopnel.

Ljudem vse to ni ostalo prikrito in kaj kmalo se je šepetalo po naselbini, da je Ančka Tonijsva ljubica in da ga ona zalaga z denarjem.

Jože je bil dolgo časa slep in gluha za vse, kar se je dogajalo, medtem ko je on garal v tovarni. Končno pa mu je le prišel na uho šepet posmehljavih se sosedov ter mu pokazal ženo v kaj slabi luči. Sprva ni hotel, niti ni mogel verjeti, ker je bil preveč prepričan o poštenju svoje žene, ko pa šepet let ni hotel pomehati, jo je vzel v roke.

"Ančka, ljudje govorijo o tebi stvari, ki ti niso v čast. Pravijo, da se pečaš s Tonijem... Ali je res?"

Ančka je zardela, a se je kmalu znašla v nepričakovanem položaju ter ogorčeno protestirala.

"Da si le upaš misliti kaj takega! Govoriva res, saj ava sosed in včasih mi popravi avto, ki je zmerom kaj narobe z njim in parkrat sem ga peljala v mesto. Ali je to kaj pregrešnega? Če me pa ljudje obrekujejo, delajo to zato, ker so mi nevoščljivi, ker imam dobrega moža. Sram jih bilo! In še tebe, ki jim verjameš! Ah, da sem morala doživeti še to!"

Nato pa v jok.

Jože pa jo je mirno pogledal v oči.

"Ančka, jaz ne vem, koliko je resnice na vsem tem, vem pa, da jaz ne morem verjeti, da bi ti padla tako nizko," ji je dejal, ker res ni mogel verjeti. Preveč zaupanja je bil položil vanjo. A dvomi so vseno ostali ter dalje vrtali njegove možgane. "Premišlaj je zate in sam si kriv, če je tako kot se govori!" mu je očital razum. In Jože je žalostno pritrldil. "Res je! Mlada kri se ne da zaježiti... Ni njena krivda, krivec sem jaz, ki sem jo vzel, ko bi vendar moral vedeti, da sem bil prestar za njo..."

Na skrivaj je pa še zmerom upal, da ljudje lažejo, da mu je žena zvesta. Zaljubljeni zakonski možje ne vidijo niti tega, ob kar se drugi še spoddikajo.

Nekega večera je prišel Jože domov z dela in našel hišo prazno. Otroka sta se igrala na dvorišču, žene ni bilo nikjer in večerje tudi ne. Jože je obstal ter se zamislil. Budila se je slutnja, da so ljudje nazadnje le govorili resnico. Potem je stopil na prag. Enica je pritekla k njemu.

"Enica, kje je pa mama?" jo je vprašal.

"S Tonijem se je peljala, ata, s tistim črnim Tonijem," mu je povedala deklica ter brž pristavila. "Ata, jaz nimam rada Tonija, čeprav mi prinese bonbonov. Ni dober mož."

Jože je vzdihnil. "Torej je le res! Ona me goljufa!" mu je šinilo skozi možgane in bridkost se je zajedla v njegovo srce. Pogled na plavalasno dekletce, ki je upiralo vanj svoje oči je za trenotek pregnal grenkobo spoznanja in na izmučenem obrazu je zatrepal bežen nasmeh.

"Si lačna, Enica?" je poizvedoval. "Malo počakaj, bom kaj pripravil za večerjo. Dotlej pa se igra z Jožkom."

Nato je odšel v kuhinjo pripravljat večerjo.

Ančka je prišla domov po polnoči — plajna. Mož ji ni rekel žal besedice. Zjutraj je vstal, si pripravil zajutrek ter odšel na delo.

Začel so se težki dnevi. Ančka se je vlačila s Tonijem po raznih beznicah, z njim popivala in ostala gluha za vse prošnje svojega moža, ki jo je rotill, naj se spametuje, če že ne zaradi njega pa vsaj zaradi otrok, da ne bodo imeli matere z madažem vlačuge. Včasih je že izgledalo, da se bo poboljšala; po cel teden je ostala doma. Potem pa jo je spet prišlo in bila je stara Ančka kot prej. Jože je vse potrpeč. Vsi vsemu jo je še vedno ljubil, smilila se mu je in tudi zaradi otrok je marsikaj prenesel. "Saj se bo iznorela!" je trdno upal.

Ko je Ančki zmanjkalo denarja, ji je Toni svetoval, naj skuša izvahtati moža še ostali denar, kar ga je imel v banki. Ančka je poskusila, ni pa uspela. Tudi zaljubljeni možje so včasih pametni. Potem ji je svetoval, naj se oprime buteljarije. "Kako sladščičarno vzemi v najem, da ti bo služila za prevozno, naroči nekaj galon žganja, goste ti bom pa jaz pripeljal," ji je govoril. "Boš videla, denarja bo kot peček!"

(Dalje prihodajša.)

svet in kakor opotekajoč pijanec se je zgrudil v mehak sneg. Čez deset minut ga je nezavestnega odpeljal rešilni voz.

Zvečer je lesketalo mesto v mavričnih barvah tisočerihih lučk. Padale so na široko gladino široke reke in se potapljale na dno. Po ulicah je šumelo razigrano večerno življenje. V kavarnah, barih, na čajankah in plesih — povsod godba, poskočnost in veselje — povsod razkošje in denar.

V predmestju pa je brela v mračni kleti petrolejeva svetilka. Na polomljeni postelji, v obtemu mokrih in mrdlih sten je ležala groza v treh belih obličjih, v treh obličjih naše bolne družbe: V bedi, krivici in trpljenju.

Dvoje umirajočih otrok je kričalo umirajoči materi:

"Kruha, mati kruha!"

Suh glas je odgovorjal:

"Kmalu pride oče, potrpi!"

Nedolžnost je kričala:

"Mati, kruha! Oče, kruha!"

Prosil je zaman, dokler ni utihnila vsled nemoči.

Pravica in usmiljenje, kje sta? Kam ste jo zakopali? Kje si družba, vredna človeškega dostojanstva?

V. P.

Najnovejša slika

Bleda svetloba je padala na izmognani, zibajoči obličji v kupeju vlaka. Kolesa so tolkla v taktu in drsela po gladkih tračnicah. Zimsko jutro je zažarelo nad belimi poljanami.

— Pogledj, Mara! Glej, kako naju pozdravlja domovina! V lvi se je odela, razplela je svoje bisere po lokah in travnikih, povsod se smehljajo od radosti.

Mož in žena sta zaspano gledala skozi okno, mimo katerega je hitela zimka pokrajina z rogovilastim drevjem in vitkimi brzojavnimi drogi.

— Pogledj, Mara! je šepetal mož ženi. Deset let je, odkar sva zapustila te kraje. Deset trdih let in danes se vračava v njihovo naročje.

Žena je motčala. Na njeno blede čelo je padala senca in v njenih očeh je počivala skrivnost. Niso se nasmehnile, niti ganile. Žalostno so gledale v belo daljavo.

Vlak se je bližal mestu. Nad strehami predmestnih koč so štrleli visoki dimniki, dim se je valil iz njih med oblake.

— Glej, Mara! je govoril mož. Glej tam tovarne, kako naju pozdravljajo, kličejo; domovina sprejema svoje otroke z odprtimi rokami. Doma začneva zopet novo življenje.

Motčala je. Ni več verjela besedam, ni več poznala upanja, odkar je zapustila Westfalsko. Potepala sta se po svetu, iskala dela, kruha in prosjačja. Brezposelnost povsod, povsod izobčeni. Poslednja pot vodi v domovino.

Vlak se je ustavil na veliki postaji.

Pod leseno streho postajališča je vrvelo kakor v panju. Potniki so vstopali in izstopali.

Iz čakalnice tretjega razreda se je začela leno pomikati vrsta natovorjenih ljudi, noseč v rokah črne kovčge, na ramah nahrbtnike.

— Transport ljudi, ki gredo v tujino za kruhom.

Skozi okno v vozu sta mrko gledala mož in žena na ta žalosten sprevod: Kam ljudje? Kam odhajate, ko se izgnanci vračamo? Eni prihajajo, drugi odhajajo in vsi so zapisani bedi.

Skrivnost v ženinih očeh je bila v tem trenutku grozna, podobna blaznosti. Bleda ustnice so šepetale:

— Ne, dragi, niti domovina nima za nas prostora. Izobčeni smo, obsojeni od krivice na smrt.

Mož se je stisnil v kot, oprl glavo na svoje roke in poleg njega je sedla žena, izmučena od gladi in trpljenja.

V sosednjem vozu pa so se krčila srca novim ognom, ki so se poslavliali od domovine.

Lokomotiva je zapiskala, kolesa zaškripala.

"Srečno pot!"

Čez nekaj dni se je zbirala gruča ljudi v mestu pred veliko desko, kamor so lepili najbolj popularen časopis naše dobe. Tisoč in tisoč ljudskih oči je bulilo in se paslo po črnih vrhah. Senzacije so se odkrivale ljudstvu iz bele megie. Med njimi je bilo v drobnih vrsticah napisano tu-

NEVARNO

ZNAMENJE

je polnoči kačji

ŠČETAJOČI kačji, ki se po noči spet je NEVARNO — pošteno na strahu. Očitenje ga v Severovim balzamu za kačji. Prijatelj, opozorilo na hitro pomoč. Zanesljivo in 50 let. Pri vašem lekarnarju. Nabite Severova Cold Tablets za prehlad.

SEVERA'S COLD BALSM

ih upravitelje ne dobi. Torej je zelo važno, da vsakej poljeto na se takoj nato pripravljeno hitro vso naslove upravitelju Preseva poslobo. Pri vsaki spremembi naslova naj se vsakej omeni stari in novi naslov. Upravitelje vsakega poslobo, da drži tajnik in tajnice to upoštevajo.

Philip Godina, upravitelj.

Otolkljaji hitro ozdravijo

—le vprašajte kakega rokoborca

Rokoborci znajo, kaj je najboljši proti otokljajem. Otolkljaji potrebuje zdravilnih belih krvnih stanic — ki jih zdravilni pravijo leucocytes. Sloan's Liniment privlači polnočih krvnih stanic za obnovo telesnih tknin.

Bolečine hitro izginejo, ko rešite Sloan's. Bogata zaloga krvi po ozdravi otokljaj in irvinek. Sloan's se sedaj rabi v 13 milijonih hiš. Kupite svoje steklenico le danes, 35¢.

SLOAN'S LINIMENT

2 Novozela

PRAVI PRIJATELJ

V SLABIH ČASIH JE HRANILNA VLOGA V VARNI BANKI

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnik, knjige, boledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene suverne, unijaše dala prvi sveta.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

Nočloveška zgodba

Ko so se razlili po vlažnih stenah kleti prvi žarki vstajajočega jutra, se je zbudil Matevž Trpin iz trdega spanja. Pogledal je v temni kot, na staro, polomljeno posteljo. Tam so moleli iz starih cunj trije bledi, izmognani obrazi. Nad njimi so se plazile po zidovju črne sence in se skrivale pred medlo svetlobo.

Matevža je zamrzelo. Počasi se je dvignil, a slamatnega lesišča, si obul stare, razpadajoče čevlje in vstopil v kot k postelji. Mrzel, vlažen zrak se je prelival po kleti, zeblo ga je, trepetal je po vsem telesu in šklepetal z zobmi.

Na postelji je gledalo iz koščene obličja dvoje velikih oči bolne žene.

— Grem, Mici! ji je govoril. Velike snežinke so se premetavale po zraku, ko je stopil skozi ozka vrata predmestne bajte. Blatna je bila cesta, pokrita s sivimi lužami, leden veter je brlil pod noge in se zaletaval v obraz.

Kruha vam prinesem! Kruha, da ne boste lačni! je govorilo njegovo srce, ko je zavil proti mestu.

Saj je mimo velike hiše z velikimi okni. Razsvetljena je bila in v njej so brneli stroji. Po-

znal je to brenenje, dobro je poznal te stroje in njih pesem. Saj je nekoč delal pri njih, jih sukal in vodil a svojo roko! Lepo je bilo takrat, čeprav je bilo delo trdo, ure dolge in zaslužek majhen. Človek je vsaj upal, imel je vsaj orodje, da se je lahko boril za boljše in pravičnejše življenje. Gospodarska kriza, o kateri so veliko govorili po vsem svetu, je udarila tudi po njem. Kričali so, da je treba redukcij in zavoljo tega so ga odpustili iz tovarne. Od takrat ne čuti v sebi več moči, za petami mu je beda, ki jo spremljata bolezen in glad.

S počasnimi koraki se je bližal mestu. Srce mu je tolklo: "Kmalu vam prinesem kruha!"

Dolg, železen most se je vzpenjal nad motno reko, ki je rezala mesto v dva dela. Ledena megla je vstajala izpod mogočnih obokov in Trpin je trepetal od neznanega mraza. Obraz in roke so mu pomodrele, nog ni čutil, kako ga ne preko izbočenegega mosta. V leščodu so se oglašali kriči, po vsem telesu se je pretakala slabost. Kruha vam prinesem! Otroci, kruha! Tri dni nisne pokušili trde skorjice. Lahčn ste! Prinesem vam! Danes danes...

Ustavil se je na velikem trgu pred rumeno, z napisanimi tabla-

mi obloženo hišo. Pred njo sta stala premrznjena in nenaspana človeška bitja, odeta v cape in stara, povabljen oblačila. Brezposeln! Trpin je stopil med nje kakor brat med bratje.

Vrata rumene hiše so se odprla. Topla čakalnica "urada za delo" je kmalu olizela in premrli ljudje so jo kmalu napohlili do zadnjega kotička.

Pretekle so dolge ure in Trpin je še vedno čakal. Sedel je na nizki klopi in gledal mračne sotrpine.

Pomislil je: "Veliko jih je in preden pridem na vrsto, bo večer. Doma me čakajo, kličejo me: Ata, kruha, kruha!"

Zabliskalo se mu je v glavi. Še so dobri ljudje na svetu! Grem in poprosim jih lepo: "Uamillite se ljudje, človeške ljubezni prosim, kruha za drobne, nedolžne otročice." Še je ljubezen na svetu, ne bodo me pahnili od sebe. Povem jim: "Matevž Trpin sem, brezposeln, oče... ne, ne, ne bodo me pahnili od sebe."

Vstal je in odšel. Noge so se mu upirale, sapa zastajala v grlu. Loveč se po zraku z rokama je stopal onemogel po trgu in mizel pot mu je obilval čelo: "Kruha vam prinesem, kruha!"

Streslo ga je, kakor bilko v vetru, pred očmi mu je stopil črni